

RESSAM HASAN PEKMEZCİ'NİN “YAŞAM” KONULU RESİMLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

PAINTER HASAN PEKMEZCİ ON ‘LIFE’ EVALUATION ON PAINTINGS

Fatih BAŞBUĞ¹

ÖZ

1945 yılında Konya’da dünyaya gelen Ressam Hasan Pekmezci, sanatçı ve eğitimci kişiliğiyle Türk sanatının gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Türkiye’nin farklı bölgelerinde eğitimcilik yapan Pekmezci, buralardan edindiği izlenimleri, kendi resim dünyasında biçimlendirerek, karakteristik tarzıyla içsel dünyasından dış dünyaya taşımıştır. Sanatçı, Avrupa’daki baskı resim kültürünün Türkiye’de yaygınlaştırılması için çaba sarf etmiş, bu alanda yayınlar yapmış, sergiler açmış, uygulama çeşitliliği geliştirerek, resim sanatında kendine yer edinmiştir. Türkiye’nin önemli kurumsal koleksiyonlarında eserleri bulunan sanatçı, çeşitli kavramlardan yola çıkarak, lekesele biçimler oluşturmuştur. Bu çalışma, Pekmezci’nin yaşam konulu eserleri özelinde, sanatçının yaşam kavramını ele alma biçimi, bakış açısı ve kavramsal anlamları üzerinde durmaktadır. Yaşam, yaşayan her canlı için tüm varlık işlevlerini sürdürdüğü süreçtir. Ressamlar için yaşam, kavramsal olarak sadece nefes alıp verme, büyüme, gelişme, üreme gibi organizmaların ortak hareketleri değil, aynı zamanda gelecek kaygıları, düzen, zaman gibi kişisel özellikler barındıran sistematik düşünceler bütünüdür. Ressam Hasan Pekmezci, düşünen, yazan, çizen ressam olarak, uzun yıllar sanat eğitimi vermiş, rengin ve çizginin bütünlüğü içinde önemli eserlere imza atmış, üretken kişiliğiyle Türk resminde iz bırakmış bir sanatçıdır. İnsanın yaşam süreci, Pekmezci’nin dikkatini çekmiş, geçmiş görünümle kendi içsel dünyasında yarattığı lekelerle, dinamik enerjiye evrilmiş, bu enerji, pentürel formlarda somut bir varlığa dönüşmüştür. Karbon ve suyun özelleşmiş kimyası aracılığıyla işleyen yaşam, Pekmezci’de renk lekeleri, konturlar, çizgiler, noktalar gibi resmin temel ilke ve elemanlarıyla doğrudan ilintili yapılarla form kazanmış, kavramsal, metaforik ve sembolik anlamlarla ifade edilmiştir. Ressamın anlatımcılıktan, dışavuruma uzayan bu resim dünyası, içsel yansımasının kodları hakkında ipuçları vermektedir. Her ressamın bir nevi renksel şair olduğu düşünülürse, kelimelerle ifade edilmeden, duygusal renk patlamaları ile açıklanabilecek ruhsal durumlar söz konusudur. Pekmezci’nin resimleri, 1960’lı yılların Türkiye’si, orta Anadolu insanını, kavramlardan yola çıkarak işlemekte, ressamın kendini özdeşleştirdiği biçimsel renk değerleriyle insan yaşamından görünümle aktarmaktadır. Savaşın yıkım getirmesi, dolaylı olarak insan yaşamını olumsuz etkilemesi, kısıtlaması, mahkûm etmesi yaşam kavramıyla zıtlıklar oluşturmaktadır. Benzeri hoşnutsuzluk içeren kavramların karşısında duran, onu olumlayan barış kavramıyla paralellik arz eden yaşam, yüzyıllardır savaşlar görmüş, savaşçı genlere sahip Türk toplumunun yaşam kavramından beklentisini betimleyen sanatçı, bireysellikten çok genellemeleriyle dikkati çekmektedir. Yaşamın döngüsel yapısı, Pekmezci eserlerinde kalıcılığa dönüşmüştür. Pekmezci için yaşam, ölümle son bulmamakta, bedensel bir dönüşüm geçirmektedir. İnsanın varlığı son bulsa da ruhsal yapısı, ebedi olarak yaşayacak, dünyevi fiziksel irade yerini, gökyüzündeki bilinmezliğe bırakacaktır. Bilimle izah edilemeyen varlık dünyasında devam edecek yaşam, varlığını sürdürecektir. Tüm canlıların yaşamla, yaşanılmayan arasında bir konumda durduğunu anımsatan eserlerinde, kırmızı, siyah, gri, yeşil, sarı ve beyaz tonları ağırlıklı olarak kullanan sanatçı, rengin psikolojik etkisinden yararlanarak, insan ruhunun estetik algı düzeyine gönderdiği sinyallerle, mesajlarını daha kalıcı ve anlaşılır şekilde ortaya koymaktadır. Yaşam, Pekmezci eserlerinde üzerinde sıkça durduğu ve vurguladığı şekliyle her canlının doğal hakkıdır. Bu çalışmada, barış konusunun destekçi kavramlarından biri olan “yaşam” kavramını güncel bir sanatçı özelinde ele alarak, önemine vurgu yapılmış, resim dünyasındaki karşılığına değinilmiştir.

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, fbasbug@gmail.com, Antalya/Türkiye, ORCID: 0000-0001-7600-273.

Anahtar Kelimeler: Yaşam, insan, resim sanatı, Hasan Pekmezci, sanat.

ABSTRACT

Born in 1945 in Konya, Painter Hasan Pekmezci has made significant contributions to the development of Turkish art with his artist and educator personality. Pekmezci, who worked as an educator in different regions of Turkey, shaped the impressions he gained from these places in his own painting world and carried them from his inner world to the outer world with his characteristic style. The artist has endeavoured to popularise the printmaking culture in Europe in Turkey, published in this field, opened exhibitions, developed a variety of applications and gained a place for himself in the art of painting. The artist, whose works are in important institutional collections in Turkey, has created stained forms based on various concepts. This study focuses on Pekmezci's works on the theme of life, the artist's way of handling the concept of life, his point of view and conceptual meanings. Life is the process in which every living creature maintains all its functions. For painters, life is conceptually not only the common movements of organisms such as breathing, growth, development and reproduction, but also a set of systematic thoughts that contain personal characteristics such as future concerns, order and time. Painter Hasan Pekmezci is an artist who, as a thinking, writing and drawing painter, has taught art for many years, has signed important works in the integrity of colour and line, and has left his mark on Turkish painting with his productive personality. The life process of human beings has attracted Pekmezci's attention, past appearances have evolved into dynamic energy with the stains created in his inner world, and this energy has turned into a tangible entity in the forms of painting. Life, which functions through the specialised chemistry of carbon and water, has taken form in Pekmezci with structures directly related to the basic principles and elements of painting such as colour spots, contours, lines and dots, and has been expressed with conceptual, metaphorical and symbolic meanings. This painting world of the painter, which extends from expressionism to expression, gives clues about the codes of his inner reflection. Considering that every painter is a kind of colour poet, there are mental states that can be explained with emotional colour explosions without being expressed in words. Pekmezci's paintings depict Turkey of the 1960s, the people of central Anatolia, based on concepts, and convey views of human life with the formal colour values with which the painter identifies himself. The fact that war brings destruction, indirectly affects human life negatively, restricts and condemns it, creates contrasts with the concept of life. The artist, who depicts the expectations of the Turkish society, which has seen wars for centuries and has warrior genes, from the concept of life, which is in parallel with the concept of peace, which stands against similar concepts of discontent and affirms it, draws attention with generalisations rather than individuality. The cyclical structure of life has turned into permanence in Pekmezci's works. For Pekmezci, life does not end with death, but undergoes a bodily transformation. Even though the existence of the human being comes to an end, his spiritual structure will live eternally, and the earthly physical will leave its place to the unknown in the sky. Life will continue to exist in the world of existence that cannot be explained by science. The artist, who mainly uses red, black, grey, green, yellow and white tones in his works reminding that all living beings stand in a position between life and the un-lived, reveals his messages in a more permanent and understandable way with the signals he sends to the aesthetic perception level of the human soul by making use of the psychological effect of colour. Life is the natural right of every living being, as Pekmezci frequently emphasises and emphasises in his works. In this study, the concept of 'life', which is one of the supporting concepts of the subject of peace, is discussed in the context of a contemporary artist, its importance is emphasised, and its counterpart in the world of painting is mentioned.

Key words: Life, human, art of painting, Hasan Pekmezci, art.

GİRİŞ

Her insan ölümsüz olmak ister. Ölümden korkmak, yaşamın bir gerçeğidir ve tüm canlıların ortak sonudur. Savaşların kimyası gereği, birinin diğerine üstünlük kurmasına giden yolda kayıp yaşanması veya yaşatılmasının zaferle nitelendirildiği bir dinamik hareket olan savaş, içeriğinde karanlık, kaos, yıkım, zulüm, keder gibi birçok olumsuzluk bildiren kavramların tümünü kapsamaktadır. Öyküsü ünlü Sümer mitolojisine dayanan ilk insan kanının kıskançlık uğuruna döküldüğü Anadolu coğrafyası, kanlı savaflara, yıkımlara şahit olmuştur. Savaşın hüküm sürdüğü bu topraklarda barışa ve yaşama her zaman ihtiyaç duyulmuştur. Barışın kavramsal olarak nitelendirilmesi, yaşamla tezatlık oluşturan bir durum ortaya koymaktadır. Yaşamın sorgulandığı, çaresizliğin ortaya çıktığı yıkımların ve kayıpların şemsiyesini oluşturan savaş kavramı, yaşam döngüsünün nedenselliği üzerine teolojik anlamlar barındırmaktadır. Dolayısıyla insan varlığının yeryüzünde görülmesiyle birlikte, yaşam döngüsüne ait fikirler beyan eden ünlü filozoflar, ebedi ve sonsuzluk terimleri açısından yaşam döngüsüne temkinli yaklaşmışlardır. Sonsuzluğun bu denli tartışılması ve felsefecilerin radarına girmesi, insanlık için önemli tartışmalardan biridir. İnsan varlığının sorgulanması ve bir amaç için yaşaması, insanı diğer canlılardan ayıran özelliklerden biri olmakla birlikte, öbür dünya inancı için zemin oluşturabilecek fikirlerin olgunlaşması için hazırlık aşaması olarak görülebilir.

Philoponus'a göre, evrenin ebedi olduğu kabul edilirse, fiili bir sonsuzluğun varlığını, ona bağlı olarak da sonsuz sayıda yılın ve zaman içinde yaratılmış sonsuz sayıda bireyin de varlığını kabul etmek gerekmektedir. Ancak Philoponus'la aynı fikirde olmayan Aristoteles'in kendisi fiili sonsuzluğun varlığını reddederek, yaşam ve sonsuzluk arasına şerh düşmektedir. Dolayısıyla Philoponus'a göre, evrenin bir başlangıcı olmuş olmalıdır ve bir sonu da olacaktır. Philoponus, kişisel bir Tanrı'nın varlığını öne sürmüş ve yaratılışın dünyadan bağımsız olarak, Tanrı'nın özgür kararının sonucu olduğunu düşünmüştür. Felsefesinde hiçbir hareket ve varlık sonsuz olamaz düşüncesi yer almaktadır. Evren sonu olan bir varlık olduğuna göre, sonsuza kadar yaşama kudretine sahip değildir (Eco, 2014, s. 484) ve insan da sonsuz bir varlık değildir. İnsan varlık olarak yaşadığı bu dünyada sürecini iyi geçirmeli ve yararlı hizmetler vererek, topluma katkı sağlamalıdır. İnsan varlığına dair düşüncelerini görsel imgelere dönüştüren sanatçılar, konunun hassasiyetini kendi pencerelerinden değerlendirerek özgün imgeler meydana getirmişlerdir. Sanatçının burada ortak endişesi anlaşılabilir olmakla birlikte kalıcılıktır.

Tarihte birçok sanatçı, düşünür, yazar, içinde yaşadıkları zaman diliminde anlaşılmamış, yapıtları önemsenmemiş, fakat daha sonra yeniden keşfedilmişlerdir (Özbek, 2013, s. 32). Hasan Pekmezci için durum tam böyle olmamıştır. Yapıtlarını yurt içi ve dışında defalarca sergilemiş, uluslararası bienallere katılmış, burada ödüller almış, eserleri müzelere, kurum ve özel koleksiyonlara kabul edilmiş gerçek bir sanatçı hüviyetine sahip olmuştur.

Hasan Pekmezci ve Yaşam Konulu Resimleri

Toplumun kabul ettiği, anladığı sanatçılar, kendi içsel dünyasının kahramanları olmakla birlikte, sadece kabul gördükleri eserlerle değil, aynı zamanda farklı disiplinlerde ortaya koydukları yaşamışlıklarıyla topluma örnek ve yol gösterici bireylerdir.

Şairliği çok az bilinse de Rönesans'ın en büyük sanatçılarından biri olan Michelangelo'nun çok sayıda şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerinden birinde taşın içinde gizli figür imgelemine işaret etmiştir. Floransa'da Medici Şapelinde bulunan "Gece Heykeli" için aslında onu kendisinin yaratmadığını, o kadın bedenini taşın içinden kurtardığını belirtmiştir (Panofsky, 2023, s. 105). Hasan Pekmezci'nin sanatı içinde benzer ifadeler kullanılabilir. Resimlerinde betimlenen birer siluet şeklinde olan kara kuşlar, onun lekeci dünyasında birer sanat unsuruna dönüşmüşlerdir. Dikenli telleri, göğe uzanan merdivenleri, yaşamdan soyutladığı insanları, zaman kavramının hayali imgelerini, kendine has yorumuyla izleyiciye sunmuştur.

Hayali imgeler, sanatçıların madde varlığı üzerine ortaya koyduğu anlatım dilinin yansımasını oluşturmasıdır. Bu anlatım dilinde, sanatçı özne konumunda ve maddi varlığı hareket ettiren, yani eylemi başlatan kişi olarak başlangıçta yer almaktadır. Doğa, onun için kaynaktır ve bu kaynak, her daim sanatçıyı beslemektedir. Sanatçı anekdotlarında, doğa karşısında gözlem yapan birey olarak özneyi, yani sanatçıyı yaratım eylemi içinde görürken, aynı zamanda içsel dünyasının bakış açısının tüm öznelliğini hissedenden algı düzeyi yüksek bir toplumdan söz etmektedir. Özellikle doğada çalışan bir grup Alman sanatçı, kendi öznelliklerinden yola çıkarak, izleyiciyi insan psikolojisi adına düşünmeye davet etmektedirler.



Hasan Pekmezci, Doğa ve Yaşam Üzerine, 2010, duralit üzerine karışık teknik, 35x50 cm.

19. yüzyıl Alman resim sanatının önemli temsilcilerinden Ludwig Richter'in arkadaşlarıyla birlikte gözlemleyerek ortaya koydukları tespit, resim sanatının psikolojik yansımaları göstermesi açısından önemlidir. Richter, dört arkadaşıyla bir araya gelerek aynı manzaranın karşısına geçmişler ve resimledikleri kompozisyonda benzerlikler ortaya koymaya çalışmışlardır. Birbirlerinden bağımsız olarak çalışan bu ressam, resimlerini tamamladıklarında, konunun benzerliği olsa da üslup anlamında kendi renk ve tonlarıyla, birbirlerinden farklı şekilde aynı konuyu işlediklerini görmüşlerdir. Bu durum Richter'e göre, kişilikleri farklı ressamların, nesnel görme eylemlerinin farklılık göstermesiyle açıklanmıştır. Biçim ve renk, ressamın yaradılışlarına göre kavranış çeşitliliğine sahiptir (Wölfflin, 2015, s. 3). Pekmezci'nin hayata dair resimlerinde de aynı bakış açısı vardır. Ressam, doğayı kendi gerçekliğiyle değil, iç dünyasının psikolojik kodlarıyla çözümleme süreci içindedir. Burada kullanılan merdiven imgesi, yaşamla maneviyat arasında bir köprü oluşturmaktadır, kastedilen maneviyat kavramı, dinsel bir çağrışımdan ziyade, maddenin soyut imgeye dönüşmesi, yani içsel cevherine doğru evrilmesidir. Sanatçı, kendi iç dünyasının duvarlarına yasladığı merdivenini, dış dünyanın soyut zamanına taşımaktadır. Böylece ortaya zamansal bir düzlemde, yaşanmışlıklarla dolu bir dünyanın kapıları aralanmaktadır. Hasan Pekmezci'nin yaşama dair bu imgeleri, görüntüler biçiminde izleyiciyle buluşturması, onun yaşanmışlıklarının yansımasıdır.



Hasan Pekmezci, Zaman-Yaşam Merdiveni, 2010, tuval üzerine karışık teknik, 150x150 cm.

Hasan Pekmezci, Anadolu coğrafyasının iç bölgesinde Konya'nın küçük bir kasabasında 1945 yılında dünyaya gelmiştir. İvriz İlköğretmen Okulu'ndaki eğitiminden sonra İstanbul Çapa Öğretmen Okulu Resim Semineri'ne devam etmiştir. 1968'de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nü bitirmiştir. Bir süre ortaöğretim kurumlarında resim öğretmenliği yapmıştır. 1978'de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'ne öğretmen olarak atanmıştır. Bu bölümde serigrafi atölyesini kurmuştur. 1985 yılında sanatta yeterlik, 1987'de doçentlik, 1987'den itibaren öğretim üyesi olarak görev yapmıştır (Özsezgin, 2010, s. 425). Baskı resimle tanışması onun resim dünyası için ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Belki de kendini ifade etmede, çizimlerini çoğaltmada ve yaygınlaştırılmasında bu resim tekniği itici kuvvet olmuştur. Baskı tekniğini kullanırken özgün resim dilinden ödün vermeden çalışan sanatçı, zaman kavramını, saatlerle anlatırken aynı zamanda tükenmekte ve yitip gitmekte olan yaşamsal döngüye vurgu yapmaktadır. Zaman akıp giderken, insanoğlunun kaçırdığı yaşamsal hazın, sonlu durumuna işaret etmektedir. Sanatçıların uzun kelimelerle ifade edilebilecek hikayeleri, resimsel lekelerle ifade etmesi, onların imgesel yeteneğinin göstergesini oluşturması açısından önemlidir. Bu anlamda Pekmezci, imgesel dili çok iyi ifade eden sanatçılardan biri olmuştur.



Hasan Pekmezci, Yaşam- Zaman, 2010, tuval üzerine karışık teknik, 110x120 cm.

1968 yılından bu yana başta Devlet Sergileri olmak üzere ülkemizde düzenlenen belli başlı tüm yarışmalara katılan sanatçı, öncekiyle sonraki arasında bir köprü olarak gördüğü otuza yakın kişisel sergi açmış, yirmiden fazla ödül kazanmıştır. Yapıtları pek çok kitap, katalog ve yayında yer almıştır. Dışişleri ve Kültür Bakanlıklarının düzenlediği yurt dışı sergilerde eserleri sergilenmiştir (Yüksel, 2002, s. 107). Yaşam-Zaman kavramlarını metaforik bir veri olarak kullanan sanatçı, evrenin maddeci doğasına karşılık hayalinde kurduğu imgeleri resimlerinin merkezine yerleştirmiştir. Zaman kavramını saatlerle ifade ederken, yaşam kavramını göğe doğru uzanan merdiven imgesiyle anlatmıştır. Sık basamaklardan oluşan uzun merdiven, yerle göğü birleştiren bir yolu andırmaktadır. Maddi dünyadan manevi dünyaya doğru geçişi temsil eden bu imgelerin altına yerleştirilen metaforik kavramlar, izleyicide çeşitli yorumlara neden olmaktadır. Bu merdivenlerin yarattığı etki, aynı zamanda boyutlar arası geçişin çözüm dinamiklerini yansıtmaktadır.

Farklı boyutlara ait parçalardan yapılmış bir bütün kavramına ulaşmak kolay değildir. Sadece doğa değil, sanat, yani onun dönüşmüş görüntüsü de böylesi bir bütündür (Klee, 2007, s. 7). Pekmezci'nin eserlerinde oluşturduğu bu imgeler, bütünün parçaları şeklinde birbirinin devamını nitelendirir. Bu imgesel kompozisyonlarda öznenin cansız nesnelere ifade edilmesi, kendi iç dünyasının gizli öznesine gönderme yapmaktadır. Sanatçı bir özne olarak kendi yarattığı dünyada gezinmekte, o dünyanın görüntülerini birer sanı olarak izleyiciye göstermektedir.

Gerçek tarafından alt üst edilen özne, kendisinin ve dünyasının güçsüz bir seyircisine dönüşür (Zizek, 2014, s. 16). Pekmezci resimlerinde öznenin söz etmek gücüdür. Sanatçı ilgiyi bazı kompozisyonlarında yarattığı tekil kahramanlara değil, çoğulcu kalabalıklar üzerinden okumaktadır. Böylece lekesele formlara dönüşen kalabalıklar, sanatçı için zenginlik olarak görülmekte ve kompozisyonun görünen bölgelerine serpiştirilmektedir. Bu kalabalık nesnelere, lekeci figürler veya metaforik gölgeler, Batı sanatında şiirsel dil kullanan sanatçılarla benzerlikler göstermektedir. Bu anlamda Pekmezci'nin bazı resimlerinde kullandığı ara renklerin Gauguin ve Cezanne gibi anlatımcı ressamın resimlerinde kullanılan pentür diliyle benzerlik taşıdığı söylenebilir. Burada Gauguin'e ayrı bir parantez açılmasında yarar vardır.

Gauguin, Cézanne'dan daha görkemli ve ateşlidir, resimleri trajik ya da tutkulu şiirlerdir. Aynı zamanda, geleneksel formu içsel anlatıma feda etmektedir. Sanatı, ruhsal olana, doğal nesnelere ya da kelimelerle ifade edilemeyecek olan o derin noktaya doğru durmadan ilerler (Kandisky, 2010, s. 11). Pekmezci ile resimlerindeki benzerlikler burada ortaya çıkmaktadır. Şiirsel dilin yoğun olarak kullanılması, iki ressam arasında görülen trajik olayların anlatım dilindeki yalınlıkla ilgilidir. Gauguin, yaşamışlıkların trajik sonuçlarından önce, güzelliğe ve zevke vurgu yaparken, Pekmezci, uyarılarla güzel bir dünyanın yaşanılabilir özelliğine vurgu yapmaktadır. Burada yaşamışlıklar, haz ve benzeri kavramların toplumsal anlamda kullanımı, sosyolojik, politik göndermeler taşısa da sanatçının yarattığı dünyada insana dair mesajlar vardır. Pekmezci resimlerinde insan, toplumsal sınıfa mensup bireysel hak arayan bir varlıktan öte, onun yaşama dair siyasi görüşünün kodlarını taşımaktadır.



Hasan Pekmezci, Yaşam, 2010, tuval üzerine karışık teknik, 100x110 cm.

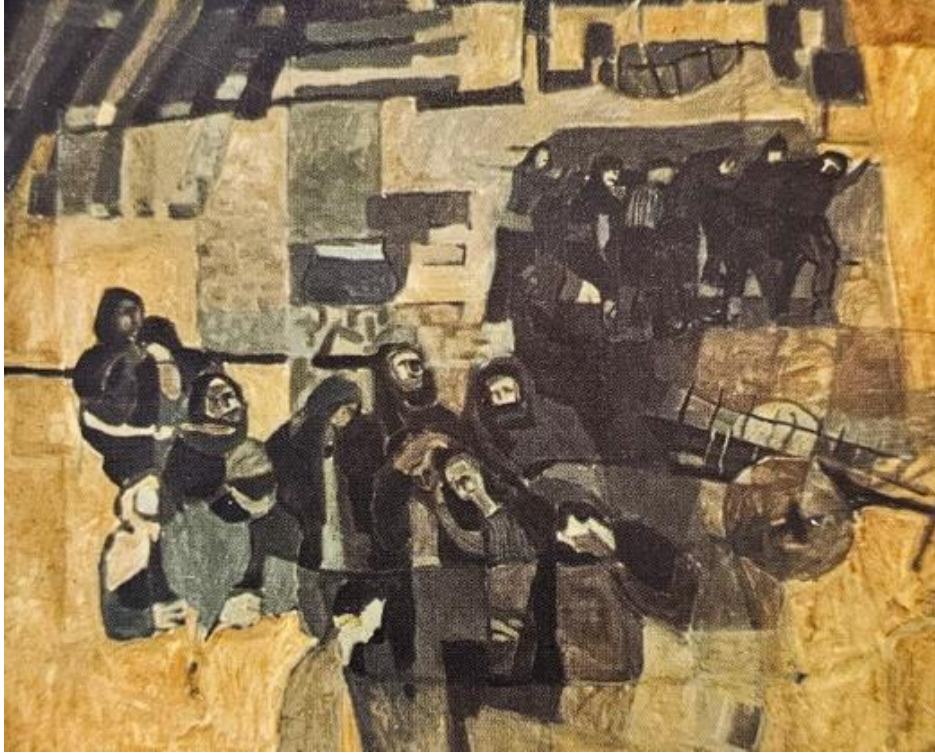
Elbette toplumsal sınıf ile siyasi görüş arasında dolayumsuz bir ilişki yoktur. Nasıl ki İngiliz Devrimi kısmen toprak sahibi sınıfın –ardılları sinai orta sınıfın çıkarlarına tercüman olacak– ilerici bir kanadının ürünüyse; Fransa’daki Aydınlanma da büyük ölçüde soyluların ve üst düzey burjuvaların ilerici kanadının, ileride sokakları fethedecek olan soyut birer özgürlük ve eşitlik ülküsünü haykıran insanların ürünü olmuştur (Eagleton, 2014, s. 17). Pekmezci resimlerinde görülen lekeci figürlerde, toplumsal sınıf ayrımına dair bir izlenim söz konusu değildir. Pekmezci’nin insan tasvirinde detaylardan arındırılmış, belirgin konturlarla betimlenmiş, birbiri içine geçmiş çoğulcu bir yaklaşım söz konusudur. İnsan toplumun bir parçası olmaktan ziyade, toplumu oluşturan ana unsur olarak bütüncül bir yaklaşımla anlatılmıştır. Pekmezci’nin zihninde kurgulanan bu sanal dünya ve onun ferdi konumundaki kalabalık yığınlar, yaşanmışlıklarının göstergesi hakkında ipuçları vermektedir. Burada Amerikalı kültür teorisyeni Charles Alexander Jencs’in hayali müze teorisinin Hasan Pekmezci resimleri içinde söylenebileceği muhakkaktır.

Jencks'e göre insanlar zihinlerinde, başka yerlerde yaşadığını, deneyimlerden, sinemadan, televizyondan, sergilerden, turizm broşürlerinden, popüler dergilerden vb. edinilmiş bilgilerden oluşan bir hayali müze ile dolaşmaktadır (Harvey, 2010, s. 107). Hasan Pekmezci kendi yaşamışlıklarını zihninde biçimlendirerek, resim serüveninin kaynağını buradan beslemektedir. Hasan Pekmezci doğaya bakarken, algılarından süzdüğü oluşları, karakteristik fırça darbeleriyle tuvallerine aktarırken, gözlerinin şahit olduğu yaşamsal izleri, kendi düşünme biçimleri üzerinden canlandırmaktadır.

Kişi, geleneklerin, kurumların ve düşünme tarzının belirli bir düzenlenişle denetlenen bir biçimde dünyayı görmektedir. Felsefi ele almalarında bile kişi, bu basmakalıp düzenlenişlerin ötesine çoğu zaman geçmemektedir. Gerçek ve düzmeceyle ilgili olarak kişinin birçok kavramı, kendi özel gelenekleriyle ilintili bir duruma işaret etmektedir (Benedict, 2011, s. 14). Hasan Pekmezci içinde büyüdüğü coğrafyanın kendi yaşamsal geleneklerini, öz kültürüyle bütünleştirerek sanatçı kişiliğini bu düzlem üzerinde inşa etmiştir. Pekmezci gördüğü bütün yaşamsal hareketleri, tesadüfen bulmamış, adeta onları aramış ve kendi izleri haline getirmiştir.

Amerikalı sanatçı Eric Fischl'in 1985 yılında "daha fazla resme ihtiyacımız yok" açıklamasını yaparak, insanlığın ihtiyacı olanın anlam olduğuna vurgu yapması (Godfrey, 2024, s. 84) Hasan Pekmezci resimlerinde kendini gösteren en önemli unsurlardan biri olmuştur. Sanatçı, çocukluğuna ait belleğinde kalan bir olayı anlamsal açıdan izleyicisiyle buluşturmuştur. Çocuk yaşta iken okuldan döndüğü bir sırada bahçeli köy evlerinin avlusunda bir kalabalık görmüştür. Bu kalabalık onda bir telaş, korku, heyecan ve tarifsiz bir anlam uyandırmıştır. Adımlarını hızlandırarak bu kalabalığın nedenini öğrenmek için avluya girdiğinde, ağlaşan kadınlar, yerde diz çökmüş akrabaları gördüğünde içindeki tarifsiz duygular yerini hüzne bırakmıştır. Etrafa doğru anlamsız ifadelerle bakarken annesinin cansız bedeninin bir battaniyeye sarılarak evin içinden alınarak bir at arabasına konulduğunu görmüştür. Annesini bu son görüşüdür ve ressam, bu anın defalarca resmini yapmış, o anı hatırlamış, belleğinde yeniden ve yeniden canlandırmıştır. Kısacası sanatçı, zamanı dondurmuş, anlamı ortaya çıkarmış ve ölümsüzleştirmiştir. Yaşamdan ilham alan bu sanatçı, çocuk yaşta annesiz büyümenin ıstırabını yaşamış ancak yaşama daha sıkıca sarılmayı başarmıştır. "Acı" ismini verdiği bu resmi, 1970 yılında ilk defa acıyı tarihlediği bir resmi olarak sanat literatüre

girmiştir. Sanatçı bu tarihten sonra da kendi mücadelesini kendi içinde vererek, yaşamından kesitleri bir dizi resme dönüştürmüştür.



Hasan Pekmezci, Acı, 90x100cm, 1970, tüyb.

Acı tablosu, diğer resimlerinden farklı olarak figürlerin duygularını mercek altına alarak, lekeci üslubundan tavizsiz biçimde tuvaline yansımıştır. Anı durdurmuş, iç dünyasına kaydettiği dinamik hareketleri, tablonun konusuna uygun biçimde matem rengine boyamıştır. Arkada eski bir ev silüeti, önünde bekleyen kalabalık, ağıt yakan, ağlayan, bekleyen insanlar, Pekmezci'nin tanıdığı figürler, gölge biçiminde, sade bir anlatım diliyle izleyiciye aktarılmıştır. Sanatçı, kendi acısını, izleyicinin algı dünyasıyla paylaşarak izleyicide dramatik bir etki yaratmıştır. Yaşamın döngüsel hareket mekanizmasının sonuna işaret ederek, bu tarz acıların insan yaşamının doğal bir parçası olmasına vurgu yapmıştır.

SONUÇ

Resim sanatı diğer sanat dallarında olduğu gibi izleyiciyi salt mutluluğa götüren bir araç değil, aynı zamanda sanatçının duygusal patlamalarından oluşan dramatik acıları izleyiciye aktaran bir anlatım aracıdır. Pekmezci eserlerinin genelinde, mutluluk ve umut, yaşama dair güzellikler tercih edilen konular arasındadır. Romantik dönem Alman şair Mörike'nin dediği gibi “güzel olan ne varsa, içinde mutluluk ışıldar...” (Panofsky, 2023, s. 55). Hasan

Pekmezci'nin yaşam konulu resimlerinde mutluluğun ışıldadığını görmek, onu hissetmek mümkündür. Saat betimlemeleri, yaşamın geri dönülemeyecek anlar barındırdığına dikkat çekmektedir.

Pekmezci sadece resimlerinde değil, sanat yazılarında da yaşama dair tecrübelerini ve fikirlerini sanat severlerle paylaşmıştır. Onun yazılarındaki anlatım dilinin görselliğini resimlerinde görmek mümkündür. Büyük boyutlu lekeler, kompozisyonun tamamına yayılarak, adeta sonraki imgelere yer açmaktadırlar. Bazen koyu renkli zıtlıklar oluşturan sanatçı, objeleri daha belirgin biçimde lekeci anlayışla ifade etmektedir. Bazı kompozisyonlar da dikkati çeken kuş kafesleri, tutsaklıktan ziyade, özgürlük özlemine hasret duygusuna ve zamana gönderme yaparcasına işlenmiştir. Merdivenin metaforik bir araç kullanan sanatçı, erişilemeyeceğe eriştiren, yardımcı bir aktörden ziyade, özne olarak eserlerinde güçlü bir imge olarak izleyiciye aktarmaktadır. Sanatçı, yaşam döngüsü içinde merdivene üstün bir rol biçmiş, hayali kalabalık insanların, gölge şeklindeki silüetlerini bu merdiven etrafında toplayarak, farklı bir boyuta taşınmasını sağlamıştır. Yaşanılan bu dünyada barışa yer açmanın vakti gelmiş, tüm insanlık mutlak kurtuluşa ermenin hazzını arınmışlıktan sonra tadacaktır. Pekmezci resimleri, Platon'un mağara alegorisinin resim diline aktarılmış halini anımsatmaktadır. Sanatı, tüm insanlığa mesajlar gönderme gayreti içinde olan kodlar barındırmaktadır.

Pekmezci'nin sanat yaşamı, onun anlattıkları değil, anlatmaya çalıştıkları üzerinden okunmalı ve yaşayan bir aydın sanatçının tüm kesimler tarafından anlaşılabilmesi umuduyla değerlendirilmelidir. Pekmezci özgün sanat dili oluşturmuş, karakteristik fırça vuruşlarıyla Türk resmi içinde önemli bir yer elde etmiştir. Merdiven imgesi, yaşamsal anekdotların soyutlanmış ve sade lekeci anlatımı, sanatçıyı kendi çağdaşlarından ayıran önemli özellikler olarak ortaya çıkmıştır. Uzun yıllar yaşadığı Ankara'nın gri havasının etkisiyle gri, siyah rengin arasına yerleştirdiği kırmızı, sarı ve yeşil renk lekeleriyle biçim dünyasını zenginleştirmiştir. Onun resimleri, sadece görünen değil, metaforik anlamda görünmeyeni düşündüren biçimsel özellikler taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Benedict, R. (2011). Kültür rntleri, (eviren: Mustafa Topal), İstanbul: İletişim Yayınları.

Eco, U. (2014). Ortaçağ Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar, İstanbul: Alfa Basım Dağıtım.

Eagleton, T. (2014). Tanrı'nın ölümü ve Kültür, İstanbul: Yordam Kitap.

Godfrey, T. (2024). Çağdaş Sanatın yks, (eviren: Ebru Berrin Alpay), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Harvey, D. (2010). Postmodernliğin Durumu, İstanbul: Metis Yayıncılık.

Kandisky, W. (2010). Sanatta Ruhsallık zerine, İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.

Klee, P. (2007). Modern Sanat zerine, İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.

zbek, Y. (2013). Postmodernizm ve Alımlama Estetiği, Konya: izgi Kitabevi.

Özsezgin, K. (2010). Grsel Sanatçılar Ansiklopedisi, İstanbul: Doruk Yayıncılık.

Panofsky, E. (2023). İdea Antik Sanat Kuramının Kavramsal Tarihine Bir Katkı, (eviren: İclal Cankorel), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Pekmezci, H. (2011). Ey Zaman Resim Sergisi Katalođu, Ankara: Ankara Sanayi Odası Sanat Galerisi Yayını.

Wölfflin, H. (2015). Sanat Tarihinin Temel Kavramları Yeni Zamanların Sanatında slubun Gelişmesi Sorunu, (eviren: Ahmet Cemal), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Yüksel, S. (2002). Ankara'da Sanata ve Eđitime Adanan Yaşamlar Anlatı/Yaşam yks, T.C. Kültür bakanlığı Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Zizek, S. (2014). Sanat Konuşan Kafalar, İstanbul: Encore Yayınları.